

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

**“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН”**
(для магістрів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри фінансів та статистики
І. М. Найдюновим

Затверджено на засіданні кафедри фінансів та статистики
(протокол № 7 від 09.11.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Перезатверджено на засіданні кафедри фінансів та статистики
(протокол № 17 від 13.05.08)

Найдюнов І. М. Навчальна програма дисципліни “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін” (для магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 28 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін”, вказівки до виконання контрольної роботи (реферату), теми контрольних робіт (рефератів), питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методика викладання спеціальних дисциплін у системі вищої освіти поступово вдосконалюється і трансформується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Базуючись на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності студентів, технологія викладання фінансово-економічних дисциплін інтенсифікується, здійснюється процес її оптимізації з урахуванням економічних і соціальних змін в Україні. Враховуючи ці чинники при розробці концептуальної програми вивчення дисципліни “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін”, дійшли висновку: 1) у сучасних умовах методика викладання у вищій школі спеціальних і споріднених навчальних курсів дає змогу не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання студентами реальних явищ, а й гуманістично спрямувати його за змістом, технологічними компонентами та структурними елементами; 2) методика викладання не тільки вдосконалюється — вона змінюється за структурно-організаційною технологією відповідно до інноваційних тенденцій в системі вищої освіти України та Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації. Виходячи з цього, концептуально обґрунтовано дефініцію, мету, завдання, тезаурус навчальної програми.

Мета дисципліни — допомогти майбутньому викладачеві оволодіти механізмами технології вузівського економічного навчання. Визначити його особливості, актуалізувати розвиток професійно значущих особистих дидактичних здібностей та умінь.

Завдання:

- вивчення загальної методики організації навчання у вищому навчальному закладі з урахуванням завдань специфіки викладання фінансово-економічних дисциплін, положень Болонської декларації;
- ознайомлення із сучасними інноваційними підходами вітчизняних і зарубіжних науковців як до навчально-пізнавального процесу в цілому у вищій школі, так і до окремих його структурних елементів;
- формування умінь і навичок підготовки, проведення лекційних і практичних занять зі студентами, які вивчають фінансово-економічні дисципліни;

- допомога у формуванні методичної майстерності педагогічної техніки майбутнього викладача, його комунікативних здібностей, умінь і навичок індивідуального і колективного спілкування зі студентами;
- вивчення основних проблем організації та методики діагностики навчально-пізнавальної діяльності студентів, керівництва їхньої науково-пошукової роботи.

Змістові модулі:

1. Загальні основи методики навчання у вищій школі.
2. Змістовий аспект специфіки основ організації та методики проведення занять з фінансово-економічних дисциплін.

Міжпредметні зв'язки. Дисципліна “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін” взаємопов'язана з фінансово-економічними дисциплінами напряму “Економіка та підприємництво”, педагогікою, психологією, філософією, соціологією та культурологією.

Методичні підходи

При підготовці програми враховано: 1) системний підхід, що забезпечує: діалектичну єдність і взаємозв'язок мети, завдань викладання і навчання цієї дисципліни; відповідну структуру і зміст; форми, методи організації навчальної діяльності студентів; комунікативну взаємодію на рівні викладач–студент; 2) забезпечення дидактичної якості програми: врахування об'єктивних законів функціонування та розвитку дидактичної системи; ґрунтовного аналізу; точної оцінки навчального процесу; співвідношення фактичного становища з бажаним; визначення складності висунутих проблем викладання та навчання; прогнозування впливу як позитивних, так і негативних факторів на викладання та навчання тощо; 3) використання різноманітних за типом, формою навчально-методичних матеріалів у процесі вивчення дисципліни: тематичні, оперативні плани; деталізація за обсягами планових організаційних форм; оптимальний добір контрольних, типових питань, навчальної літератури тощо; 4) необхідність всебічного врахування при визначенні мети і завдань навчальної програми: якісного виконання законодавчих, директивних і нормативних документів; сучасних досягнень педагогічної науки, інноваційних технологій навчального процесу, передового досвіду викладання.

Зміст двох модулів програми орієнтований не тільки на теоретичну підготовку майбутніх економістів, фінансистів, банкірів, маркетологів-викладачів вищої школи, а й на розвиток їхнього особистого творчого потенціалу, формування практичної готовності до кваліфікованої участі у вузівському навчальному процесі.

Перший модуль передбачає визначення, обґрунтування методики викладання як навчального предмета. Методологічні підходи до дидактики вищої школи: історичний і сучасний аспекти. Сучасні методологічні закономірності, категорії, які забезпечують впровадження інноваційних технологій у змісті та методиці викладання.

Дефініція, зміст порівняльної дидактики з погляду теорії, організації та методики. Модернізація, особливості вищої освіти в зарубіжних країнах. Основні дидактичні теорії та концепції організації навчання у США, країнах Західної Європи. Організаційна технологія вузівського навчання у зарубіжних країнах.

Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі, її основні етапи. Ейдос, тезаурус категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи: вища освіта як процес і кінцевий результат процесу навчання, її зміст; викладання як діяльність викладача; навчання як діяльність студента; врахування результатів підготовки спеціалістів; кваліфікаційна картка; рівні опанування дидактикою вищої школи. Навчально-пізнавальний процес у закладах вищої освіти: дефініція, основні структурні компоненти. Характеристика загальних дидактичних закономірностей і принципів викладання, функцій навчально-пізнавальної діяльності.

Характеристика операційно-діяльного компонента процесу навчання. Сутність, зміст, методика ефективності пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного, ігрового типів навчання. Діяльність викладача, студента у процесі кожного типу навчання. Лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття в організаційних формах навчального процесу. Система відбору навчальної інформації для викладацької діяльності у процесі різноманітних організаційних форм. Специфіка форм організації навчально-пізнавального процесу в навчальних закладах, рівні акредитації. Інноваційні технології проведення лекцій, семінарів, лабораторних і практичних занять. Методи і засоби навчально-пізнавального процесу у ВНЗ: сутність, зміст, класифікація.

Історико-теоретичний та інтегрально-інтернаціональний аспекти основних засобів ефективного вузівського навчання. Педагогічна техніка викладача в навчальному процесі та її основні складові: техніка володіння своїми рухами, керування емоціями, навичок соціальної перцепції, техніка мовлення, організація контакту, управління педагогічним спілкуванням. Внутрішня педагогічна техніка: педагогічний оптимізм, впевненість у собі, відсутність остраху перед аудиторією та емоційного напруження, наявність вольових якостей. Зовнішня педагогічна техніка: фізіогноміка, артефакти, система заходів, текесика, просодика, екстралінгвістика, кінесика, часові характеристики спілкування. Структурна схема мімічних ознак емоційних станів. Тезаурус, іманентне значення, особливості, функції, види методики педагогічного спілкування. Діалогічне спілкування, контакт у педагогічному діалозі, структура спілкування як процес, стиль педагогічного спілкування викладача.

Другий модуль передбачає розкриття сутності, змісту специфіки викладання фінансово-економічних дисциплін. Методологічні підходи до змісту і характеру викладання. Застосування дидактичних закономірностей і принципів у процесі викладання. Визначення місця і значення фінансово-економічних дисциплін у системі навчальних планів та їх ролі у формуванні фахівця відповідного кваліфікаційного рівня. Понятійний апарат викладання фінансово-економічних дисциплін: ринок, попит, пропозиція, власність, фінанси тощо.

Характеристика системи відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання фінансово-економічних дисциплін. Організація та методика відбору інформації про навчальний предмет. Функції відбору інформації. Склад інформаційного забезпечення, необхідність його постійного поповнення та оновлення. Визначення законодавчо-нормативних документів, необхідних для вивчення конкретних дисциплін. Відбір інформації, її використання як процес. Специфічні засоби відбору інформації. Принципи створення системи засобів навчання. Методика накопичення, фіксації та використання відібраної інформації у викладацькій діяльності. Робота зі статичною інформацією: добір і систематизація статистичних даних до тем дисциплін, що викладаються. Збирання фактичних даних про фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, стан ринку, аналіз і використання цієї інформації в розробці практичних завдань і ділових ігор.

Гносеологічні аспекти організації методичної роботи викладача фінансово-економічних дисциплін. Структура і зміст навчально-методичного комплексу дисципліни: програма вивчення дисциплін; робоча програма; методичне забезпечення семінарських, практичних і самостійних занять студентів; методичні вказівки до виконання та тематика контрольних робіт для студентів-заочників; методичне забезпечення контролю знань; методичні вказівки до курсових і випускних робіт. Організація розробки навчально-методичного комплексу на прикладі однієї з дисциплін кафедри. Нормативні вимоги до складу, змісту, оформлення навчально-методичних матеріалів.

Когнітивні парадигми організації та методики проведення семінарських і практичних занять у системі фінансово-економічного навчання. Семінар як основна форма занять для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань для самостійного опрацювання студентами. Технологічні етапи підготовки семінарського заняття. Організація, методика проведення семінару за класичною та інноваційною технологією. Організація та методика проведення практичних занять з точки зору теорії і практики. Розгляд конкретних ситуацій з фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Використання наскрізних прикладів і завдань для проведення практичних занять за кількома темами програми дисципліни. Використання варіантних та індивідуальних завдань для практичних занять з метою активного залучення кожного студента до їх виконання. Бально-модульна технологія проведення семінарських і практичних занять відповідно до документів Болонської угоди. Ділова гра як інноваційна форма проведення занять. Методичне і організаційне забезпечення проведення ділової/рольової гри на прикладі майбутньої фахової діяльності.

Форми організації контролю знань: теорія та практика з урахуванням специфіки Болонського процесу (європаспорт, євростудент, оцінювання). Функції перевірки та оцінювання знань. Принципи контролю. Попередня, поточна, повторна, підсумкова перевірка знань. Фронтальна, групова, індивідуальна, комбінована форми контролю, самоконтроль. Усне та письмове опитування. Іспит, залік, курсова та дипломна робота в системі підготовки спеціаліста. Оформлення документів контролю: відомості, журнали, залікові книжки тощо.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Загальні основи методики навчання у вищій школі Методика викладання фінансово-економічних дисциплін як навчальний предмет
2	Основи порівняльної дидактики у вищій школі. Болонський процес
3	Сутність, зміст категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи
4	Види та організаційні форми навчання у вищій школі
5	Методи і засоби сучасного вузівського навчання
6	Змістовий модуль II. Змістовий аспект специфіки основ організації та методики проведення занять з фінансово-економічних дисциплін Сутність, зміст, специфіка викладання фінансово-економічних дисциплін
7	Система відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання фінансово-економічних дисциплін
8	Організація методичної роботи викладача спеціальних дисциплін
9	Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять
10	Форми організації контролю знань спеціальних фінансово-економічних дисциплін
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН”

Змістовий модуль I. Загальні основи методики навчання у вищій школі

Тема 1. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін як навчальний предмет

Визначення загальноосвітніх і специфічних особливостей методики вузівського навчання. Поняття методології як науки про ме-

тоди/способи пізнання об'єктивної дійсності, а також гносеології як методологічного фундаменту теорії пізнання. Генеза дидактичної методології як науки (за етапами: первісне суспільство, античність, середньовіччя та ін.). Аналіз і синтез наукових фактів і життєвих прикладів, діалектика дидактичних явищ.

Організація навчального процесу як цілеспрямовані практичні дії, що орієнтують суб'єктів процесу: на постановку мети; завдань; прийняття рішень; підбір форм, методів, засобів навчально-пізнавальної та викладацької діяльності; забезпечення навчально-методичними засобами; контроль за виконанням. Методика вузівського навчання як творчий процес, який передбачає відповідно із цілями, на основі дидактичних закономірностей і принципів, сукупність форм, методів, засобів викладацької діяльності. Взаємозв'язок і взаємообумовленість організації та методики у викладацькій діяльності.

Загальнодидактичні закономірності навчального процесу: обумовленість навчання суспільними потребами; залежність навчання від умов, в яких воно відбувається; єдність викладання і навчання; взаємозв'язок навчання, освіти, виховання і розвитку особистості; залежність навчання від реальних можливостей студента тощо. Взаємозв'язок об'єктивних закономірностей і загальнодидактичних суб'єктивних принципів навчання: науковості і систематичності; зв'язку теорії із практикою, з життям; активності і самостійності студентів у навчальному процесі; наочності і достатності навчання; доступності і ґрунтовності знань; керівної ролі викладача та ін.

Методологічні категорії, які забезпечують впровадження інноваційних технологій у зміст і методи викладання: дидактична ідея (збудована думкою форма майбутньої особистісної або загальної методики навчання) — це гуманізація вищої освіти, визнання особистості студента як головного фактора навчального процесу, безперервна освіта фахівців — випускників вузу; дидактична гіпотеза (форма розвитку знань про методику) — різноманітні форми ігрового навчання, бально-рейтингова система навчання тощо; дидактичні концепції (система поглядів, або особистісна думка про методику навчання) — безперервна післявузівська освіта, гнучкі дидактичні технології навчання, активізація пізнавальної та науково-пошукової діяльності студентів тощо; дидактичні теорії (система знань про методику навчання) — загальна побудова дидактики, змісту вищої освіти для загального інтелектуального та професійно-кваліфікаційного формування особистості спеціаліста тощо.

Література: основна [1–5; 10; 18; 31–33];
додаткова [44–48; 50; 54; 55; 58; 66]

Тема 2. Основи порівняльної дидактики. Болонський процес

Визначення порівняльної дидактики як науки, що аналізує теоретичні та практичні досягнення навчання й освіти в зарубіжних країнах, пропонує можливість впровадження інноваційної та оптимально-ефективної методики як актуальну проблему, її генеза. Модернізація, особливості вищої освіти в зарубіжних країнах. Єдність шкільної та вищої освіти — сприятлива умова ефективності навчання у ВНЗ. Організаційна технологія навчання у вищих навчальних закладах держав Західної Європи, США, Японії. Основні завдання вищої освіти у світі рішень Болонської декларації: процес розпізнання однієї освітньої системи іншою в Європейському просторі; змістовий аспект об'єктивної закономірності поєднання історичного та теоретико-логічного в організаційній системі освіти країн Європи; змістово-часовий простір рівня освіти, національний і міжнародний аспекти; шляхи впровадження на Європейському просторі академічної мобільності, внутрішній (державний) і зовнішній (міжнародний) аспекти; принципи організаційної та змістової технології залікових одиниць на Європейському освітньому просторі; парадигми сутності та змісту понять: євростудент, організаційна технологія процесу вузівського навчання, європаспорт, додаток до диплому тощо; дефініція, тезаурус системи оцінювання якості вищої освіти, розрахування середньої оцінки тощо.

Основні дидактичні концепції та теорії організації освіти, навчального процесу в зарубіжних країнах, їх сутність, зміст, ідеї, проблеми: 1) дидактична теорія інструменталізму та концепція повного акту мислення Джона Дьюї. Суттєві та змістові аспекти: орієнтація на конкретні засади викладання, індивідуалізацію та практичну (прагматизм у навчанні) спрямованість навчання; логічні зв'язки, теорії, концепції як “інструменти” пізнання дійсності, цілеспрямоване використання яких сприяє ефективному навчанню; людина починає мислити тоді, коли стикається з труднощами (проблеми, проблемне навчання), подолання яких передбачає ряд етапів “повного акту мислення”, — відчуття труднощів, обґрунтування їх змісту, формування плану їх подолання, логіка перевірки плану і формування висновків, самі дії і самоконтроль; 2) дидактична концепція Карла Ренсама Роджерса “Я-концепція”. Основні суттєво-змістові аспекти: ефективність навчання може бути досягнена за умов урахування відоб-

ражень, які людина сприймає як частину самої себе; власної точки зору на навчання; відрефлексованих (рефлексія — здатність людини до самопізнання) особистісних переживань; конструктивних творчих ініціатив; 3) ідеї прагматизму в навчанні, самовдосконалення особистості в дидактичній теорії самоактуалізації Альберта Маслоу. Дидактична характеристика наукових поглядів автора: основою розвитку особистості є зростання потреб — від примітивних фізіологічних до вищих, прикрашених ідеалами істини, добра і краси; найважливішою силою впливу на людину є творчість; креативність (сукупність особливостей психіки, що забезпечують активну діяльність людини) і поняття здорової людської особистості, яка актуалізується (відтворює в пам'яті знання уявлення, життєвий досвід), настільки близькі, що видаються ідентичними; освіта, що здобувається особистістю має значення не стільки для професіонала, скільки для його розвитку; прагнення до самоактуалізації особистості, реалізації своїх здібностей нашоувхується на перепони, на нерозуміння оточуючих і особисту слабкість; 4) проблеми розвитку психології мислення особистості в когнітивній теорії Жана Піаже. Сутність і зміст ідей: основою психічного розвитку особистості є розвиток її інтелекту; у процесі розвитку особистості відбувається адаптація організму до навколишнього середовища як активна взаємодія з ним, у тому числі із навчальним; інтелектуальні аспекти мислення включають етапи сенсомоторного інтелекту, конкретних і формальних операцій; взаємозв'язок психології і логіки — основа ефективного навчання тощо. Взаємозв'язок: історія і сучасність зазначених та інших теорій і концепцій.

Література: основна [7; 14; 17; 19; 22; 27; 29; 30; 33; 36];
додаткова [43; 44; 46; 48; 51; 53–55; 58; 63]

Тема 3. Сутність, зміст категоріально-понятійного апарату дидактики вищої школи

Актуальні проблеми розвитку основних категорій дидактики. Історіографія проблем. Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності студентів у вищій школі, основні етапи засвоєння знань: сприйняття навчального матеріалу; осмислення та розуміння; узагальнення; закріплення; застосування. Професійно-педагогічна діяльність викладача як специфічна галузь інтелектуальної праці,

її основні змістові напрями: планування; організація навчальної роботи; стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів; здійснення контролю; коригування навчального процесу; аналіз.

Вища фінансово-економічна освіта як процес і результат оволодіння студентами системою фахових знань, пізнавальних і практичних умінь і навичок, формування економічного світогляду і розвитку здібностей. Її зміст, структура вищих навчальних закладів, рівні акредитації, сучасні проблеми розвитку.

Дидактична технологія навчального процесу — логіка, послідовність, цілісність навчальних компонентів, у яких синтезується викладання групи предметів, що різнобічно готують фахівців: економістів, фінансистів, банкірів, маркетологів до майбутньої виробничої діяльності або навчання в магістратурі, аспірантурі.

Кваліфікаційна карта — основний чинник фахових вимог до випускників з неодмінним урахуванням досягнень сучасної науки, виробництва, культури, освіти. Характеристика її основних змістовних компонентів: перелік навчальних предметів для підготовки спеціаліста (базовий і вузівський аспект); обсяг годин на навчальні предмети; різноманітні види контролю; облік результатів; структура нормативних навчальних дисциплін.

Рівні опанування дидактикою вищої школи: нижчий (репродуктивний), що характеризується знанням свого предмета викладачем, відповідними вміннями та навичками, основами педагогічної майстерності; середній (творчий) — визначається ініціативою в пошуках технологій навчання, творчим підходом до стандартних, традиційних схем організації викладацької діяльності, сформованим індивідуальним дидактичним стилем.

Структура, зміст основних компонентів навчального процесу у вищій школі: 1) цільовий — мета (загальна, специфічна), завдання; 2) стимуляційно-мотиваційний — зовнішні (суспільні, соціальні) і внутрішні (особистісні) стимули і мотиви навчання; 3) операційно-діяльний: форми, методи, засоби навчання; 4) контрольно-регулюючий: контроль і коригування навчального процесу; 5) оціночно-результативний: якісні показники підготовки спеціаліста. Взаємозв'язок і взаємообумовленість зазначених компонентів процесу навчання у вищій школі.

Література: основна [1; 6; 10; 11; 15; 18; 26; 31–33];
додаткова [45–47; 50; 51; 55; 58; 63; 65; 66]

Тема 4. Види та організаційні форми навчання у вищій школі

Характеристика актуальних проблем видів та організаційних форм вузівського навчального процесу, наукових обґрунтувань їх з погляду історії і сучасності.

Визначення сутності, змісту, дидактичної технології та ефективності видів навчання: пояснювально-ілюстративного, проблемного, модульного, ігрового типів навчання. Діяльність викладача і студента у процесі кожного виду навчання.

Філософське розуміння дефініції “форма” щодо вузівського навчально-пізнавального процесу. Класифікація організаційних форм: за кількістю студентів — масові, колективні, групові, мікрогрупові, індивідуальні; за місцем навчання — аудиторні, позааудиторні; за дидактичною метою — організаційно-технологічні форми теоретичного (лекція, факультатив, конференція) та практичного (семінар, лабораторна робота, безпосередньо навчальна практика) навчання; за тривалістю часу навчання — класичний урок у ЗОШ (45 хв), спарені заняття (90 хв), спарені скорочені заняття (70 хв).

Лекція як основна форма вузівського процесу навчання. Технологія її підготовки та проведення. Зміст основних структурних елементів лекції: вступ — оголошення теми та основних питань, перелік літератури для запису; перехід від попередньої теми лекції до наступної; актуальність навчальної теми та обґрунтування її науковцями; викладення навчального матеріалу зі зміною темпу, наданням студентам можливості дещо занотувати з проблемних запитань; заключна частина.

Ейдос, тезаурус лекцій: загального характеру як лекція — монолог, діалог, дискусія, проблемна, проблемно-пошукова; відповідно до лекційного курсу — вступні, тематичні, заключні, оглядові; інноваційні — бінарна лекція, лекція — прес-конференція, лекція — подорож у машині часу тощо.

Семінар у системі форм вузівського навчання. Загальнодидактичні вимоги до їх підготовки та проведення. Традиційні та інноваційні підходи до їх організаційних технологій: структура, зміст класичного семінару; в системі модульного, бально-рейтингового та ігрового навчання.

Семінарсько-практичні заняття, лабораторні роботи, консультації, залік та іспит як форми організації навчально-пізнавальної та викладацької діяльності у ВНЗ. Феноменологічно-діалектичний метод вербальної інтерпретації та роліової або ділової гри в їх організаційній технології.

Література: основна [2–4; 9–11; 15; 23; 31; 33];
додаткова [45; 46; 50; 51; 53; 55; 60; 62; 63; 65]

Тема 5. Методи і засоби сучасного вузівського навчання

Актуальні проблеми методів і засобів навчання, їх теоретичне обґрунтування в навчальній та науковій літературі.

Засоби навчання як все те, що допомагає викладачеві ефективно здійснювати навчання студентів. Загальна характеристика засобів навчання: слово викладача, підручники, посібники, наочні та технічні засоби тощо.

Дидактичні методи навчання як способи досягнення навчальної мети. Структурні елементи методу навчання, їх динаміка і взаємозв'язок. Неадекватність підходів науковців до класифікації методів навчання: за джерелом передання і характером сприйняття інформації (Є. Я. Галант, Н. М. Верзилін, Д. О. Лордкіпарідзе) залежно від основних дидактичних завдань (М. А. Данилов, Б. П. Єсіпов); за характером пізнавальної діяльності (М. М. Скаткін, І. Я. Лернер); за логікою передання і сприймання навчального матеріалу (С. Г. Шаповаленко); за мірою керівництва навчальною роботою (П. І. Підкасистий, В. Ф. Паламарчук, В. І. Паламарчук); за оптимізацією навчання (Ю. К. Бабанський, М. Б. Євтух, Н. Є. Мойсеюк).

Загальна характеристика основних методів навчання: словесних — бесіда, розповідь, лекція; наочних — ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження; практичних — вправи, лабораторна, самостійна робота студента з навчальною літературою, заліково-екзаменаційні; стимулюючих — пізнавальна гра, навчальна дискусія, стимулюючий вплив змісту навчання, роз'яснення значимості учіння, заохочення й осудження в учінні; контролю і самоконтролю в навчанні — усний контроль, письмовий, машинний, тестовий; бінарних — словесно-інформаційні, словесно-проблемні, словесно-евристичні, словесно-дослідницькі.

Характеристика умов оптимального вибору методів навчання: відповідність методів принципам навчання, цілям і завданням, змісту теми, можливостям (інтелектуальним, психологічним, морально-етичним тощо) студентів, наявним умовам і часу, відведеному для навчання, можливостям викладача.

Література: основна [1; 3; 4; 8–11; 15; 18; 31];
додаткова [43–47; 50; 51; 54; 55; 65]

Змістовий модуль II. Змістовий аспект специфіки основ організації та методики проведення занять з фінансово-економічних дисциплін

Тема 6. Сутність, зміст, специфіка викладання фінансово-економічних дисциплін

Сучасні проблеми специфіки викладання фінансово-економічних дисциплін, концептуальне їх обґрунтування в періодичних наукових виданнях. Методологічні підходи до змісту та характеру викладання спеціальних дисциплін.

Застосування загальнодидактичних закономірностей і принципів до викладання фінансово-економічних дисциплін. Визначення місця і значення цих дисциплін у системі навчальних планів та їх ролі у формуванні фахівця відповідного кваліфікаційного рівня.

Визначення, формулювання та значення категорій фінансово-економічних дисциплін: ринок як відображення економічних відносин з питань купівлі та продажу певних товарів і послуг; попит як відображення економічних відносин на ринку з боку покупця щодо задоволення своїх потреб у певних товарах і послугах; пропозиція як вираз бажання і здатність виробників постачати товар на ринок за певними цінами; власність як вираз відносин щодо привласнення (відчуження) засобів виробництва та матеріальних благ; фінанси як вираз відносин щодо формування, розподілу та використання грошових коштів тощо. Категоріально-понятійний апарат як основа вивчення змісту і структури курсу, його предмета, мети й методів викладання, сутності і специфіки.

Ейдос, тезаурус основних засобів, що інтенсифікують ефективність сучасного фінансово-економічного навчання: педагогічну техніку викладача як комплекс мовних, комунікативних та організаторських умінь, спрямованих на створення найоптимальнішої для навчальної взаємодії атмосфери у студентській групі (групах); уміння ефективного спілкування на рівні викладач–студент, що передбачає педагогічні здібності, педагогічний такт, товариську, уміння правильно та ефективно використовувати відповідні стереотипи, різні стилі спілкування – професійно-педагогічне, управління, дидактичне.

Література: основна [1; 5; 10; 12; 13; 16; 20; 23; 28; 33];
додаткова [45; 49; 51; 56; 57; 60; 62; 64; 66; 67]

Тема 7. Система відбору інформації та інформаційного забезпечення викладання фінансово-економічних дисциплін

Сутність, основний зміст актуальних проблем організації та методики відбору інформації про навчальний предмет, її накопичення та фіксація в умовах інноваційних інформаційних технологій. Наукові погляди на проблеми.

Загальна характеристика: складу інформаційного забезпечення, необхідність його постійного поповнення і оновлення; визначення законодавчо-нормативних документів, що необхідні для вивчення конкретних дисциплін; роботи зі статистичною інформацією: добір і систематизація статистичних даних до тем дисципліни, що викладається; організації і методики збирання фактичних даних про фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, стан ринку, аналіз і використання цієї інформації в розробці практичних завдань і ділових ігор.

Характеристика діяльності викладача при підборі інформації, відповідно до функцій: *пізнавальної* — програмування діяльності із збирання та аналізу інформації про предмет чи його окрему тему, накопичення інформації (фіксація на різних носіях), обробка здобутої інформації, аналіз; *конструювання* — визначення цільового компонента майбутньої викладацької діяльності, підбір досягнень економічної науки і практики, внесення фрагментів інноваційних технологій; *впровадження* — викладання навчального матеріалу, інформаційно-методичне забезпечення, організаційно-методичний супровід процесу викладання.

Змістовий аспект: *засобів* відбору навчальної інформації — друкованих, іконографічних, акустичних; *методів* — проблемно-тематичного аналізу, спостереження, опитування викладачів і суб'єктів економічної діяльності; *принципів* формування системи засобів навчання — утворення зорових і слухових зв'язків у студентів, реалізація методичного завдання, керування пізнавальною діяльністю студентів, створення проблемності в навчанні, забезпечення активності студентів у процесі навчання; *засобів фіксації* — документальних (картки, тези, конспекти тощо), технічних (магнітофони, кінопроектори, кодоскопи, комп'ютери тощо).

Література: основна [2–4; 9–11; 20; 31–33];
додаткова [45–47; 49; 52; 57; 60; 62; 65; 67]

Тема 8. Організація методичної роботи викладача спеціальних дисциплін

Сучасні актуальні проблеми організації методичної роботи викладача взагалі і фінансово-економічних дисциплін зокрема. Погляди науковців на проблеми.

Методична майстерність викладача фінансово-економічних дисциплін, її структурні компоненти: *знання* — директивно-методологічні, нормативно-законодавчі, загальнотеоретичні та методичні, організаційно-педагогічні; *уміння* — конструктивно-методичні, організаторські; *навички* — методичні, мислення, мовні; *особисті якості викладача* — психолого-педагогічні, морально-етичні.

Структура і зміст навчально-методичного комплексу дисципліни: програма вивчення дисципліни; робоча програма; методичне забезпечення семінарських, практичних і самостійних занять студентів; методичні вказівки до виконання, тематика контрольних робіт для студентів-заочників; методичне забезпечення контролю знань; методичні вказівки до виконання курсових і випускних (дипломних, магістерських) робіт. Нормативні вимоги до складу, змісту, оформлення навчально-методичних матеріалів. Організація розробки навчально-методичного комплексу на прикладі однієї зі спеціальних дисциплін.

Методичне керівництво науково-пошуковою діяльністю студентів у системі фінансово-економічних дисциплін.

Аналіз досліджуваного питання, накопичення і фіксування фактів науки та досвіду. Рівні системного пізнання фінансово-економічного явища. Механізм і рівні пізнання фінансово-економічної дійсності.

Визначення та обґрунтування проблеми наукового пошуку, її об'єкта та предмета, мети і завдань, гіпотези. Визначення змісту дослідження. Вибір методів наукового пошуку: теоретичного аналізу — монографій, посібників, статей тощо та їх фіксація (анотація, тези, реферат, конспект, цитати); аналізу практичного досвіду — спостереження, експеримент (констатуючий і формуючий), анкетування, бесіди, тестування тощо та їх фіксація (журнал обліку, щоденник, схеми, таблиці, технічні записи, фотомонтажі).

Оформлення наукової роботи студента. Організація та методика підготовки планових науково-пошукових досліджень: рефератів, контрольних, курсових і дипломних робіт. Критерії відбору студентів до наукових робіт.

Література: основна [6; 9–11; 15; 16; 20; 21; 33; 42];
додаткова [43; 45–47; 49–52; 60; 62]

Тема 9. Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять

Семінар як основна форма занять для засвоєння лекційного матеріалу і обговорення питань, винесених для самостійного опрацювання студентами фундаментальних фінансово-економічних дисциплін.

Організаційно-методичні етапи викладацької діяльності: розроблення плану семінару; інформування студентів про питання, що виносяться на обговорення; рекомендації щодо використання відповідних законодавчо-нормативних документів і навчальної літератури з підготовки кожного питання; організаційна технологія проведення семінару – створення умов для дискусії, залучення до обговорення конкретного питання, крім студента-доповідача, інших студентів, внесення фрагментів сучасних інноваційних технологій у план класичного семінару тощо.

Форми проведення практичних занять для засвоєння студентами методів вирішення конкретних економічних завдань, методик і методичних прийомів, що вивчаються фаховими дисциплінами прикладного спрямування. Обговорення самостійно підготовлених студентами, за інноваційними технологіями, розширених планів лекцій, семінарів з фахових дисциплін.

Розгляд конкретних ситуацій з фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Використання наскрізних та індивідуальних завдань для проведення практичних занять за кількома темами програми дисципліни.

Дискусія з питань використання варіантних та індивідуальних завдань для практичних занять з метою активного залучення кожного студента до їх виконання.

Ділова або рольова гра як метод активного навчання з фінансово-економічних дисциплін. Методичне та організаційне забезпечення проведення ділової або рольової гри на прикладі суб'єктів господарювання, за тематикою фахових навчальних дисциплін спеціалізацій: економіка, фінанси, банківська справа, облік і аудит, маркетинг тощо.

Література: основна [10; 20; 23; 25; 31; 32; 34; 37; 38; 41]; додаткова [45; 47; 49; 56; 57; 59–61; 65; 67]

Тема 10. Форми організації контролю знань спеціальних фінансово-економічних дисциплін

Проблеми контролю знань у сучасних умовах входження України в європейський освітянський простір. Науковці про парадигми суттєвого та змістового аспектів рішення проблем організації і методики контролю знань.

Організація поточного контролю у формі усного опитування на семінарських і практичних заняттях, у формі виконання письмових робіт – контрольних, рефератів; тестування як допоміжний засіб визначення рівня засвоєння студентами теоретичних положень, основних економічних понять і категорій, конкретних методів і прийомів вирішення економічних завдань, методики прийняття управлінських рішень. Проведення семестрових атестацій і підрахунок рейтингу успішності кожного студента денної і вечірньої форм навчання з комплексу фахових дисциплін.

Організація підсумкового контролю знань. Форми підсумкового контролю – семестровий контроль і державна атестація. Залік як форма семестрового контролю. Особливості проведення письмового та усного заліку з фінансово-економічних дисциплін; застосування диференційованого заліку (з оцінкою). Іспит – форма підсумкового контролю засвоєння студентами теоретичних положень і практичного матеріалу програми навчальної дисципліни. Основні вимоги до проведення іспитів в усній і письмовій формах з фінансово-економічних дисциплін. Правила використання студентами допоміжних засобів під час екзамену – калькуляторів, комп'ютерів, довідників, законодавчо-нормативних документів, програм вивчення дисципліни.

Оформлення результатів заліків та іспитів – заповнення відомості, залікової книжки.

Курсова робота як форма перевірки студентських практичних робіт і засвоєння ними теоретичного матеріалу з профілюючих дисциплін; вимоги до оформлення курсової роботи; рецензування курсових робіт.

Дипломна робота як форма перевірки отримання студентом системи знань, необхідних для присвоєння йому відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня з вибраної спеціальності; вимоги до оформлення дипломної роботи.

Література: основна [6; 8; 10; 11; 15; 24; 31; 32; 39; 41];
додаткова [45–47; 49–51; 54; 56; 58; 63]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ (РЕФЕРАТУ)

Контрольна робота (реферат) — це короткий специфічний для цього навчального курсу виклад змісту організації та методики викладання фахових фінансово-економічних дисциплін, з урахуванням психолого-педагогічних явищ проблемної або навчальної теми.

Основні вимоги до роботи:

- повнота та об'єктивність інформації про досліджувані явища;
- повнота відображення основних компонентів її змісту;
- доступність сприйняття тексту як за змістом, так і за логікою визначення основних проблем;
- доступність мови викладу;
- авторське ставлення, особиста думка щодо питання роботи.

Структура контрольної роботи (реферату): титульна сторінка; зміст (вступ (1–3 питання), висновки, літературні джерела: 10–12; додатки за необхідності).

Технологічні етапи організації та методики підготовки роботи: визначення теми та змісту; аналіз одержаної інформації (ґрунтовне, всебічне вивчення фактів, положень і висновків з проблеми; теоретична та аналітико-синтетична обробка результатів дослідження); оформлення роботи (загальні та вузівські вимоги, обсяг — 0,5 друк. арк.). Студенти заочної форми навчання, за вказівкою викладача, можуть виконувати контрольні роботи у двох видах: або ґрунтовне теоретичне дослідження на підставі практики, або практично-теоретичне виконання роботи за варіантам. Номер контрольної роботи за загальною технологією дослідження студент вибирає за номером свого прізвища в журналі або заліковій відомості.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (РЕФЕРАТИВ)

1. Методологія дидактики вищої школи.
2. Сучасні методологічні закономірності дидактики.
3. Основні методологічні категорії дидактики.
4. Україна і Болонський процес.
5. Основні зарубіжні дидактичні концепції.
6. Організаційна технологія навчання у вищих школах Західної Європи.

7. Дидактичні основи сучасної вищої освіти в США.
8. Дидактичний аспект навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України.
9. Педагогічна технологія навчального процесу у ВНЗ України.
10. Облік результатів підготовки спеціаліста у вищій школі.
11. Вузівське пояснювально-ілюстративне навчання.
12. Організація, методика проблемного навчання у ВНЗ.
13. Модульне навчання у вищій школі.
14. Структура вузівського навчального процесу.
15. Загальні дидактичні закономірності та принципи навчання.
16. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти інтенсифікації процесу навчання в вузах України.
17. Гуманістична спрямованість методики викладання.
18. Професійно-методична компетентність викладача.
19. Педагогічні здібності викладача.
20. Педагогічна техніка викладача.
21. Педагогічна ситуація у викладацькій діяльності.
22. Самовдосконалення викладача ВНЗ.
23. Лекція — основна форма організації навчання у ВНЗ.
24. Семінар у системі вузівських форм навчання.
25. Лабораторна робота, консультація, залік, іспит у навчальному процесі ВНЗ України.
26. Тезаурус дидактичних методів і засобів.
27. Методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ.
28. Методи організації і самоорганізації вузівського навчання.
29. Внутрішня педагогічна техніка викладача.
30. Зовнішня педагогічна техніка викладача.
31. Мовлення — показник загальної культури особистості викладача.
32. Умови ефективності, шляхи вдосконалення професійного мовлення викладача.
33. Педагогічне спілкування у ВНЗ: сутність, основні чинники ефективності.
34. Професійно-педагогічний стиль спілкування викладача.
35. Управлінський стиль спілкування викладача.
36. Інноваційні технології викладання фахових дисциплін.
37. Методичні підходи до змісту та характеру викладання фінансово-економічних дисциплін.

38. Формування понятійного апарату викладання фінансово-економічних дисциплін.
39. Система відбору та обробки інформації для викладання фундаментальних фінансово-економічних дисциплін.
40. Організація роботи викладача спеціальних дисциплін.
41. Сучасна методика проведення семінарських і практичних занять з фінансово-економічних дисциплін.
42. Форми організації контролю знань і особливості їх застосування для викладання фінансово-економічних дисциплін.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Методологія дидактики вищої школи: історія і сучасність.
2. Дидактичні ідеї, які забезпечують впровадження інноваційних технологій навчання.
3. Основи вузівського навчання відповідно до Болонської декларації.
4. Дидактична концепція Д. Дьюї.
5. “Я-концепція” К. Роджерса у сучасному вузівському процесі навчання.
6. Теорія самоактуалізації А. Маслоу.
7. Когнітивна теорія Ж. Пажо.
8. Особливості методики навчання у вищих школах США.
9. Основні аспекти методики викладання у вищих школах Західної Європи.
10. Основні етапи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі.
11. Організація, методика проведення заліків, іспитів у ВНЗ.
12. Рівні опанування дидактикою вищої школи.
13. Пояснювально-ілюстративне навчання у ВНЗ: зміст, методика проведення.
14. Методи, прийоми ефективності вузівського проблемного навчання.
15. Інноваційні методики модульного навчання у вищій школі.
16. Організація, методика бально-рейтингової системи навчання.
17. Загальна характеристика основних компонентів вузівського навчального процесу.
18. Загальні дидактичні закономірності викладання.
19. Основні принципи викладання.
20. Умови та шляхи інтенсифікації вузівського навчання.

21. Демократизм, гуманізм у системі методів навчання у ВНЗ.
22. Структура професійно-методичної компетентності викладача.
23. Методика формування педагогічних здібностей викладача.
24. Шляхи ефективності формування педагогічної техніки викладача.
25. Методика подолання педагогічних ситуацій у викладацькій діяльності.
26. Організація, методики самовдосконалення викладача ВНЗ.
27. Сутність, структура, типи навчальних лекцій.
28. Методика відбору інформації для навчальної лекції.
29. Проблемна лекція: специфіка, методика проведення.
30. Організація, методика підготовки та проведення лекції-діалогу.
31. Семінар у системі форм вузівського навчального процесу.
32. Семінар у формі усних виступів та обговорення питань.
33. Організація, методика підготовки та проведення семінару-диспуту.
34. Специфіка, методика проведення семінару — теоретичної конференції.
35. Семінар у системі модульного навчання.
36. Семінар у системі бально-рейтингового навчання
37. Методи та засоби навчання у вищій школі.
38. Словесні методи навчання.
39. Методи навчання за рівнем напруженості пізнавальної діяльності.
40. Методи навчання за логікою передання і сприйняття навчальної інформації.
41. Методи стимулювання інтересу до навчання.
42. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні.
43. Бінарні методи навчання.
44. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.
45. Основні методики формування у викладача техніки володіння своїм організмом.
46. Методика формування внутрішньої педагогічної техніки викладача.
47. Зовнішня педагогічна техніка викладача як засіб ефективного навчання.
48. Функції мовлення викладача.
49. Методика формування професійного мовлення викладача.

50. Умови ефективності діалогічного спілкування у процесі навчання.
51. Індивідуальний стиль спілкування викладача.
52. Методика навчальної діагностики.
53. Форми контролю навчання та критерії оцінок успішності.
54. Організація, методика керівництва науково-пошуковою роботою студентів.
55. Професійно-методична компетентність викладача фінансово-економічних дисциплін.
56. Умови ефективної праці викладача фундаментальних фінансово-економічних дисциплін.
57. Організація та методика викладання фінансово-економічних дисциплін.
58. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти інтенсифікації вузівського процесу викладання спеціальних дисциплін.
59. Система відбору та обробки інформації як основа викладання фінансово-економічних дисциплін.
60. Професійно-методична компетентність викладача спеціальних дисциплін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчо-нормативна

1. Закон України “Про освіту” // Голос України. — 1996. — 25 квіт.
2. Закон України “Про вищу освіту”. — Харків, 2002.
3. *Державна* національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.) // Освіта. — 1993. — №44–46.
4. *Державна* програма розвитку вищої освіти на 2005–2007 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2004 р. № 1183.
5. *Концепція* національного виховання // Освіта. — 1994. — 26 жовт.
6. *Положення* про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65.
7. *Про затвердження* Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 рр.: Наказ Міністра освіти і науки України від 23 січня 2004 р.
8. *Про проведення* педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ Міністра освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 48.

Основна

9. *Абрамян В. У.* Театральна педагогіка. — К., 1996.
10. *Аксьонова О. В.* Методика викладання економіки. — К., 1998.
11. *Алексюк А. М.* Педагогіка вищої освіти України. — К., 2002.
12. *Афонин А. С.* Вхождение в бизнес и ценообразование. — К., 1997.
13. *Бабич Н. Д.* Основи культури мовлення. — Л., 1990.
14. *Байденко В. И.* Болонский процесс: структурная реформа высшей школы. — М., 2002.
15. *Болубаш Я. Я.* Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. — К., 1997.
16. *Вербицкий А. А.* Активное обучение в высшей школе. — М., 1991.
17. *Вульсон Б. Л., Малькова З. А.* Сравнительная педагогика. — М., 1996.
18. *Галузинський В. М., Євтух М. Б.* Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. — К., 1995.
19. *Георгиева Т. С.* Высшая школа США на современном этапе. — М., 1989.
20. *Гриджина М. В.* Финансовый менеджмент. — К., 1999.
21. *Ингенкамт Карлхайну.* Педагогическая диагностика. — М., 1991.
22. *Дьюи Д.* Психология и педагогика мышления. — М., 1997.
23. *Євтух М. Б.* Нові технології навчання. — К., 2003.
24. *Ишмуратова А. Т.* Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. — К., 1996.
25. *Киричук В. О.* Філософія освіти: проблеми виховання // Нові технології навчання. — К., 1997.
26. *Коротяєв Б. Г., Гришин Є. О., Устенко О. А.* Педагогіка вищої школи. — К., 1990.
27. *Корсак К. В.* Світова вища освіта. — К., 1997.
28. *Ладыженская Т. А.* Живое слово. Устная речь как средство и предмет обучения. — М., 1986.
29. *Литтл Брюс А.* Высшее образование в США. — Симферополь, 1997.
30. *Маслоу А.* Самоактуализация личности и образование. — К., 1994.
31. *Найдьонов І. М.* Навчально-методичний комплекс дисципліни “Основи психології і педагогіки”: Навч. посіб. — К., 2005.
32. *Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І.* Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: Навч. посіб. — К., 2002.

33. *Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І.* Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: Навч. посіб. — 2-ге вид. зі змін. та допов. — К., 2005
34. *Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна.* — К., 1997.
35. *Педагогіка вищої школи.* — К., 1992.
36. *Пате Ж.* Избранные психологические труды. — М., 1994.
37. *Підласий І. П.* Діагностика та експертиза педагогічних проєктів. — К., 1998.
38. *Примак Т. О.* Економіка підприємств. — К., 2003.
39. *Розенберг Н. М.* Измерения в дидактике. — К., 1985.
40. *Стоунус З.* Психопедагогіка: Психол. теорія и практика обучения. — М., 1984.
41. *Самаріна С.* Нові технології навчання. — К., 2004.
42. *Цехмістрова Г. С.* Основи наукових досліджень. — К., 2003.

Додаткова

43. *Андрущенко В.* Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Освіта. — 2004. — № 23. — 12–19 трав.
44. *Головатий М. Ф.* Європейська й українська освіта — де точки єднання? // Персонал. — 2004. — №3.
45. *Євтух М. Б.* Проблеми освіти. — К., 2003.
46. *Журавський В. С.* Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. — К., 2002.
47. *Коломинський Н. Л.* Психологія менеджменту в освіті. — К., 2000.
48. *Корсак К.* Нова українська мрія — європейський освітній постір // Освіта і управління. — 2003. — № 2.
49. *Кочетков В. Н.* Анализ банковской деятельности: Теоретико-прикладной аспект. — К.: МАУП, 1999. — 192 с.
50. *Кремінь В., Табачник Д., Ткаченко В.* Україна: проблеми самореалізації. — К., 2003.
51. *Ляшенко О. І.* Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. — 2005. — № 1.
52. *Методика составлення рейтинга // Деньги.* — 1995. — № 38.
53. *Найдьонов І. М.* Болонський процес: культурологічні парадигми // Освіта і управління. — 2004. — № 2.

54. *Найдьонов І. М.* Європейський вибір української вищої освіти // Персонал. — 2005. — № 2.
55. *Парламентські* слухання з проблем розвитку вищої освіти // Освіта. — 2004. — № 23. — 12–19 трав.
56. *Лебро М.* Международные экономические, валютные и финансовые отношения. — М.: Прогресс; Универс, 1994.
57. *Риски* в современном бизнесе / П. Г. Грабовой, С. Н. Петрова, С. И. Полтавцев и др. — М.: Аланс, 1994.
58. *Сидоренко С. І.* Нова ініціатива ЮНЕСКО: етичні й моральні виміри для вищої освіти і науки // Педагогіка і психологія. — 2005. — № 2.
59. *Спицын І. О., Спицын Я. О.* Маркетинг в банку. — Тернополь; К.: АО “Тарнепс” ЦММС “Пискайн”, 1993.
60. *Тесты* и методика деловых игр для менеджера. — К., 1994.
61. *Унковская Т. Е.* Финансовое равновесие предприятия. — К., 1997.
62. *Хащенко В. А.* Модель суб'єктивного економічного благополуччя // Психологический журнал. — 2005. — № 3.
63. *Шевченко Т. И.* Современные дидактические концепции в образовании. — К.: МАУП, 1999.
64. *Шіллер Р. І.* Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення. — К.: Наук. думка, 1998.
65. *Щёкин Г. В.* Основы кадрового менеджмента: Учебник. — 3-е изд. перераб. и доп. — К.: МАУП, 2003.
66. *Щокін Р. Г.* Соціально-економічний розвиток // Персонал. — 2004. — № 2.
67. *Ющенко В. А., Лисицький В. І.* Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. — К., 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін”	8
Зміст дисципліни “Методика викладання фінансово-економічних дисциплін”	8
Вказівки до виконання контрольної роботи (реферату) ...	20
Теми контрольних робіт (рефератів)	20
Питання для самоконтролю	22
Список літератури	24

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. М. Тележенко*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-4163

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008